

МЕДІА-ЖАНР «АСТРОЛОГІЧНИЙ ПРОГНОЗ» НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «ЖІНКА»

У статті представлено дослідження медіа-жанру «астрологічний прогноз» на матеріалі медіа-текстів українськомовного жіночого журналу «Жінка». Визначено склад лексичних, фразеологічних, синтаксичних засобів реалізації комунікативних інтенцій ‘адресність’ та ‘інформативність’. Ці одиниці проаналізовано в контексті їхніх стилістичних (естетичної, оцінної) та прагматичних (маніпулятивна, інформаційна, розважальна, ціннісно-орієнтувальна) функцій.

Ключові слова: мовний жанр, медіа-жанр, медіа-текст, комунікативна інтенція, журнальний контент, адресно-довідковий підконтент, лінгвокультурний індикатор цінності, лінгвоформат.

В статье представлены результаты исследования медиа-жанра «астрологический прогноз» на материале медиа-текстов украиноязычного женского журнала «Женщина». Определен состав лексических, фразеологических, синтаксических средств реализации коммуникативных интенций ‘адресность’ и ‘информативность’. Эти единицы проанализированы в контексте их стилистических (эстетическая, оценочная) и прагматических (манипулятивная, информационная, развлекательная, ценностно-ориентирующая) функций.

Ключевые слова: речевой жанр, медиа-жанр, медиа-текст, коммуникативная интенция, журнальный контент, адресно-справочный подконтент, лингвокультурный индикатор ценности, лингвоформат.

The article deals with a study of media genre «astrological forecast» by the example of media texts taken from Ukrainian women's magazine «Ginka». The composition of lexical, phraseological and syntactic means of implementing communicative intentions ‘targeting’ and ‘informativeness’ is determined. These units are presented in the context of their stylistic (aesthetic and appraisive) and pragmatic (manipulative, informative, entertaining and value-orienting) functions.

Keywords: speech genre, media genre, media text, communicative intention, journal content, address and reference context, cultural and linguistic indicator of values, linguoformat.

Сучасна лінгвостилістика перебуває у стані пошуку інтегративних моделей дослідження функційних різновидів літературної мови. Одним із напрямів є медіа-стилістика, що вивчає мову ЗМІ, її жанрово-стильові різновиди, типологічну структуру медіа-текстів, ключових медіа-топіків.

Теоретичну основу дослідження складає твердження про диференціацію інформаційного контенту за його змістом та ключовими

інтенціями, які він виражає; про наявність певних лексико-фразеологічних, структурно-синтаксичних маркерів того чи того контенту та його жанрово-стильових різновидів (медіа-жанрів), що складають лінгвоформат окремих медіа-текстів та видання загалом. Зазначені складники розширюють уявлення про структуру і функції медіа-тексту. Кожний із медіа-жанрів містить ієрархію лінгвокультурних індикаторів цінностей, зумовлених інтенцією медіа-текстів, типом контенту, орієнтацією на суб'єкта сприймання інформації (читача).

Дослідження окремих медіа-жанрів журнального контенту перебувають у стадії розгортання та опису за усталеною в лінгвістиці схемою-моделлю Т. В. Шмельової, яка враховує наявність комунікативної мети, образу автора, образу адресата, подієвого змісту та його мовного втілення [5].

Лінгвісти трактують мовний жанр, за М. М. Бахтіним, як форму конкретного висловлення у сфері діяльності людини, що має мету, тему, специфічні засоби (стиль) і композицію оформлення думки, її змісту [1, с. 237]. Покладаючись на його вчення, дослідники дедалі активніше долучаються до цього об'єкта науки, «запозичуючи» із його теорії такі постулати про мовний жанр: визначення поняття; доведення історичної мінливості жанрів; наявність певного жанрового, тобто структурованого межами теми, ситуації, композиції та стилістично маркованими вербальними формами вираження, мислення; окреслення певних класифікаційних підходів до жанру – за регістрами (високі, офіційні, фамільярні), усталенням (стандартизовані, вільні), формою (усні, писемні), кількістю мовців-комунікантів (діалогічні, монологічні) [1, с. 241–242].

Лінгвожанрологія першого десятиліття ХХІ ст. «виринула» з-під літературно-художнього обмеження, поширила й розвинула свою методологію й прийоми дослідження на сфери мас-медіа – радіо, телебачення, Інтернет, газети, журнали. У зв'язку з цим увагу сконцентровано на жанровій специфіці друкованого журнального видання для жінок, що звужує наукову проблему «мовний жанр» до писемної форми вираження, сфери публіцистики, лінгвопрагматичного та ціннісно-культурного наповнення висловлення та його соціокультурної типологізації. Як ключове, обираємо поняття медіа-жанр (далі – МЖ), що конкретизує насамперед сферу функціонування текстів певного різновиду.

Системоутворювальними домінантами комунікативного процесу визначають інтенцію мови, тип мовомислення, які впливають на систему універсальних, стійких схем побудови міжособистісної комунікації в різних галузях суспільної діяльності людей, що формується історично внаслідок постійного зв'язку ситуативного послуговування мовою залежно від виконуваних нею численних соціокультурних функцій [3, с. 18–35].

З таких позицій функційний стиль, його ситуативні мовні жанри – це певні типи мовно-розумової діяльності, спричиненої екстралінгвальними чинниками (тип взаємодії комунікантів, форма, мета спілкування, його інтенція).

Актуальність дослідження МЖ «астрологічний прогноз» у контенті журналу для жінок впливає з кількох моментів: 1) цей МЖ на матеріалі українськомовного жіночого видання ще не був об'єктом дослідження, 2) такий лінгвокультурологічний та лінгвожанровий аспект став продуктивним для вивчення в його усній (набули поширення за останні десять – п'ятнадцять років телевізійні та радіопередачі з астрологічною тематикою) та писемній (видання книжок, науково-популярних збірників з астрологічними прогнозами, такі медіа-тексти використовують у композиційній структурі друкованих ЗМІ) формі, 3) активність астрологічної тематики в сучасних мас-медіа зумовлює виокремлення астрологічного дискурсу й обґрунтування мотивації масового зацікавлення ним.

На сьогодні такі аспекти в проекції на мову МЖ «астрологічний прогноз» опрацьовані мало. Це створює певну диспропорцію між запитом соціуму, культурної спільноти на астрологічні теми й тим, як науковці оцінюють, кваліфікують відповідні новітні мовні жанри, фіксують жанрово-стильову динаміку мови. Це і складає стрижень наукової проблеми статті.

Доступна інформація про те, що МЖ «астрологічний прогноз» вивчають в Україні як жанр-атрактор у структурі тематичної групи журнальних жанрів, через тексти яких реалізуються потреби жінок у забезпеченні побуту [4, с. 96, 114]. Отже, *мета* дослідження полягає в тому, щоб простежити на матеріалах видання «Жінка» функційні (у зв'язку з умовами використання), жанрово-композиційні, синтаксичні та лексико-семантичні особливості МЖ «астрологічний прогноз».

Насамперед відзначаємо, що він входить до широкого репрезентативного адресно-довідкового підконтенту (далі – АДП). Його медіа-тексти об'єднано в один інформаційний блок, оскільки вони презентують контент з вітальними, предметними, тілесними, соціальними (юридично-правовими, особистісними) цінностями, що презентовані у відповідних лінгвокультурних індикаторах. АДП має особливості жанрово-стильового оформлення комунікативної інтенції 'адресність', 'цілеспрямованість', тобто спрямування інформації на конкретну особу чи коло осіб за певними зацікавленнями. Він занурений у культуру інформування, де представляє ці різновиди інформації як певний соціально-психологічний феномен. Журналісти, створюючи медіа-тексти адресно-довідкового підконтенту, так чи так «прислухаються» до своєї аудиторії, до її запитів і «ведуть» мисленнєвий діалог у потрібній для лінгвоформатів МЖ, що його наповнюють, тональності. Отже, інтерактивність жанрово-стильового наповнення цього контенту виявляється в тому, що журналіст і редакція виявляють бажання й готовність до висловлення своїх позицій з обговорюваної проблеми, готовність сприйняти потреби партнера-читача, готовність до активної взаємодії, зорієнтованість на соціально-комунікативну взаємодію з ним. Це зумовлює активне використання широкого арсеналу жанрово-стильових різновидів подання адресно-довідкової інформації.

МЖ «астрологічний прогноз» в АДП журналу «Жінка» (далі скорочуємо Ж і зазначаємо через коми рік і місяць видання) презентує групу інформаційно-пізнавальних медіа-текстів (ще серед них МЖ «народні прикмети», «сонник»). Адресність у цих медіа-текстах виражена як когнітивно сформоване скерування на певний тип адресатів, який із тих чи тих причин задовольняє той чи той тип мовної, лінгвокультурної діяльності, пов'язаної чи то зі створенням медіа-текстів такого типу, чи з їх своєрідним прочитанням, що вимагає актуалізації не лише візуального сприйняття, а й різних типів когнітивних операцій. Інформаційно-пізнавальна функція медіа-текстів АДП пов'язана з актуалізацією МЖ, що забезпечують потреби читачів у дозвіллі та отриманні додаткової нової чи оновленої інформації. Серед основних функцій інформаційно-пізнавальних медіа-текстів потрібно розглядати маніпулятивну, ціннісної орієнтації, організа-

торську (щодо «астрологічного прогнозу»: дати читачеві реальну картину сприятливих подій та обставин, у яких може розгортатися його життя) та функцію популяризації знання (МЖ «сонник», «народні прикмети») через АДП.

МЖ «астрологічний прогноз» увійшов у мовну практику ЗМІ приблизно у 90-ті роки минулого століття, розширивши коло медіа-текстів АДП. Деякі дослідники пов'язують функціонування цих медіа-текстів насамперед із маніпулятивною функцією текстів, загалом запитуваних для дозвілля [4, с. 121]. На нашу ж думку, для кваліфікації цього МЖ треба враховувати й те, що: 1) він дає саме інформацію і нове знання, яке сприймає читач як дозвільну інформацію, пов'язуючи її з потребами саме такого виду повсякденно-побутової діяльності (пізнавальна функція). На користь цієї думки говорить і твердження фахівців, які зауважують, що навіть побіжне знайомство з астрологічним текстом розширює кругозір, 2) це фактично модифікований у науково-популярну інформацію (популяризаторська функція) науковий текст.

Авторство цих текстів різне: одні підготовлені спеціалістами в галузі астрології, інші ж – журналістська обробка інформації, тому під ними є підписи, які свідчать, що МЖ «підготував + ім'я», а також застереження в передмові: *гороскоп на 1995 рік пропонує французький жіночий журнал «Махі»* (Ж, 95, 2). Останнє засвідчує універсальність пропонованого знання, його позанаціональну цінність.

На сторінках журналу «Жінка» опубліковано такі різновиди МЖ «астрологічний прогноз» – гороскоп (таблиця розміщення небесних світил, яку складають астрологи для пророкування долі людини і майбутніх подій [2, с. 183]), магіоскоп (магічний позитивний гороскоп (за визначенням: <http://dnevnik.bigmir.net>); ворожіння майбутнього на рунах та інших символах (за визначенням: <http://www.unwla.org>). Як бачимо, поява в обігу нового слова практично символізує його відповідність уже більш відомому – гороскоп, лише з акцентом на тому, що йдеться не про науковий прогноз, а про прогноз щодо впливу певних чудодійних сил на реалізацію планів.

Українськомовні гороскопи та магіоскопи, опубліковані впродовж 13 років (з 1992 року в журналі «Жінка»), мають не лише так звані тематичні назви на зразок «Гороскоп на квітень», а й образні, поетичні:

«Магічною рукою накреслений сюжет» (Ж, 99, 12), «Не зривайте зоряних вуалей» (Ж, 99, 8), «Ходить за вами везіння» (Ж, 99, 5), «Запаліть свічу радості» (Ж, 07, 4) і под., що відбивають прагнення жінок до естетичних цінностей. Перші тексти гороскопів публікувалися під назвою «Гороскоп надії» (Ж, 92, 5), яка засвідчувала орієнтацію журнального контенту на виклад орієнтирів 'бажаного, приємного в житті людини'. До того ж видавнича політика щодо таких МЖ визначалася друком матеріалів річних гороскопів із відповідними назвами «Гороскоп-95. Рік великих сподівань», що зберегли у своїй формі, семантиці позитивну конотацію (одна з форм реалізації маніпулятивної функції АДП). З тією ж маніпулятивною функцією використовують антонімічне протиставлення у напрямі 'негативне' → 'позитивне', як-от у назві «Від кризи в партнерстві – до повної гармонії» (Ж, 94, 3).

МЖ «астрологічний прогноз» різниться від інших МЖ АДП щодо лексико-семантичного, фразеологічного, синтаксичного лінгвоформату. Його основу складає наукова (спеціалізована й астрономічна, медична, лексикон психології) термінологія, а саме:

1. Лексика на позначення:

а) понять західної системи астрології, зокрема назви планет Сонячної системи: *Але планети сприятимуть йому в усіх починаннях* (Ж, 99, 1); *Сатурн готує сімейні ускладнення* (Ж, 97, 12);

б) понять китайської астрології: *Отже, сприйміть цей комплімент як привітання – ми з вами на порозі року Свині. Яким буде цей рік? Що нам, Півням, Собакам, Драконам, Тиграм чекати від нього? Отож, про Свиню і її рік* (Ж, 94, 12);

в) атрибутів магічних ритуалів, стихій, талісманів (*жовта свічка, зелена свічка*): *Запаліть жовту свічку вдячності тим, хто вас любить* (Ж, 07, 4); *Це чоловічий рік. Він завжди наступає у вівторок. Його стихія – дерево. Колір – синій. Талісман – Дракон. Магічне число 8 і всі числа, які діляться на 8* (Ж, 94, 12);

г) назв каміння: *Камінь Сатурна: онікс, з ним зв'язані: аметист, темний топаз* (Ж, 95, 12).

2. Астрономічна лексика:

а) зірка/зірки (*зірки пророкують, зірки передбачають, зірки віщують*): *У справах і настроях людей теж відбуваються зміни, про які краще розкажуть зорі* (Ж, 07, 10);

б) назви місяців: *Другий місяць осені не такий сентиментальний, як вересень* (Ж, 07, 10); *Квітень* – місяць динамічний, трудовий і метушливий (Ж, 12, 1).

3. Медична термінологія та лексика психології: *Овни схильні до інсультів, до яких призводить звуження та блокування судин мозку. Тому їм не можна курити, оскільки тютюн викликає спазми судин* (Ж, 95, 5).

Для стилістики МЖ «астрологічний прогноз» важливе значення мають також деякі морфолого-синтаксичні складники:

1. Числівники, назви періодів часу: *22 серпня 1998 року (сонячне затемнення) можете раптово закохатися – знову вулкан!* (Ж, 98, 7); *В першій декаді, найімовірніше з 4 по 7 квітня, можливі неприємності* (Ж, 09, 4).

2. Займенники, що інтимізують медіа-текст, посилюють його адресність, суб'єктне спрямування, як-от: *Внаслідок порушення внутрішньої гармонії ви можете бути надміру войовничими й ваше звичне запитання у свого партнера: «А як ти хочеш?» може змінитися на: «Я так хочу»* (Ж, 99, 5).

3. Дієслова, актуалізовані як провідники маніпулятивної тактики (наказові форми, дієслова з модальністю умовності, бажаності). Найвиразніше це постає у структурі речень: у синтаксисі умовної, бажальної, допустової модальності (*Якщо ви зробите акцент на кар'єрі, то на вас чекає великий успіх! Цьогоріч Тельцеві треба вміти відстоювати власну думку, йому доведеться брати на себе відповідальність за сім'ю і близьких* (Ж, 99, 1); *Доведеться виконати великий обсяг рутинної роботи, але користь від цього очікується чимала* (Ж, 12, 1).

4. Вставні конструкції, що засвідчують стилістику міркування, приблизність певних прогнозів, їхню умовність: *Можливо, вже з травня 1996-го доведеться утримувати найближчих людей* (Ж, 95, 2); *Та, на жаль, це лише напівмістичний міраж ваших фантазій* (Ж, 07, 4).

Розмовна й побутова лексика й фразеологія мають визначальне значення для популяризації наукової інформації: вони допомагають доступно, з акцентом на невимушені оцінки, поширені й усталені в повсякденній мовній свідомості, подати інформацію про матеріальні, психологічні, фізичні процеси, на які очікує людина: *Візьміть себе*

в руки. Все владнається, починаючи з жовтня 1997-го (Ж, 97, 6); 1995 року роботи – непочатий край (Ж, 97, 6); Запасайтесь терпінням, бо знайдеться багато тих, хто «буде учити вас жити» (Ж, 07, 10).

Людина як суб'єкт прогнозування постає у лінгвоформаті МЖ «астрологічний прогноз» по-різному. Насамперед – як носій класифікаційної ознаки за принципами поділу людей в астрології, далі – як певний зразок світового культурного контексту. У зв'язку з останнім актуалізується такий феномен, як прецедентний текст, ім'я, образ: *..і нарешті в 1999 у вас не залишиться нічого спільного з образом Попелюшки (Ж, 98, 12); Пам'ятаєте фільм «Красень-мужчина»? Головну роль у ньому виконав Олег Табаков (Кабан). Список акторів-чоловіків (Кабанів) можна продовжити: Ален Делон, Марчелло Мastroяні, Сергій Столяров (Ж, 94, 12). Урешті-решт, людина – це соціальне оточення, а тому, хоч і не дуже широко, але використовують назви людей за соціальними й професійними ознаками: Можлива підтримка друзів чи високопоставлених осіб. Службовці зіткнуться із непорозумінням колег (Ж, 09, 4); Зокрема, боржники можуть не виконати своїх зобов'язань (Ж, 12, 1) тощо.*

У центрі АДП жіночого журналу – система тлумачень, пояснень подій певного періоду (року чи місяця) із застосуванням відповідних засобів, що створюють образ жінки: підкреслюють особливості її психології, поведінки, як-от: *Народжені під цим знаком жінки дуже працюючі, чутливі, але й примхливі. Все життя прагнуть оточувати себе гарними речами. Втім, хай пробачають астрологи, бо таке природне бажання є у всіх жінок. Жінки, які народилися під цим знаком, завжди спокійні й розсудливі. Однак можуть закрутити голову найврівноваженішим чоловікам. Не відмовляючись від флірту, жінка-Лев прагне бути хорошою матір'ю і дружиною, а на роботі любить проявляти ініціативу, знаходити нові рішення проблем (Ж, 98, 7).*

Крім того, журнальний контент зберігає епітетні характеристики, пов'язані із загальною оцінкою жінок за належністю до знаків Зодіаку, як-от: жінка-Овен: *темпераментна, романтична, закохана, може видаватися холодною і байдужою. Проте часто це – гра, бо вона обдарована актриса, мінлива, чарівна, суперечлива. Здатна тримати мужчин у постійному напруженні, здебільшого весела*

ї життєрадісна, багатьом здається і безстрашною; жінка-Телець: романтична, уперта, сентиментальна. Вона емоційна, та ви зробите помилку, якщо не поцінуєте її розуму. Вона практична, не ідеалістка, не вірить у платонічне кохання, любов для неї існує лише в парі з фізичним потягом. Вона хороша коханка, віддана, незрадлива, може бути ідеальною дружиною (Ж, 95, 12).

Дослідники російськомовних жіночих журналів відзначають, що ключовими словами у МЖ «астрологічний прогноз» є родина, здоров'я, кар'єра, любов, гроші, освіта [4, с. 121]. За нашими спостереженнями, цей перелік в українськомовному виданні для жінок сконцентрований на концептах *праця, гроші, кохання, здоров'я, родина, кар'єра, добро, фортуна/успіх, удача, радість, мода, краса*, що підтверджують відповідні мікроконтексти: **ПРАЦЯ**. Рік розпочнеться й завершиться чудово. У вас буде маса ідей – одна оригінальніша за іншу. Багата уява дасть змогу показати себе з кращого боку. Починаючи з квітня, вас, можливо, очікує **просування по службі та підвищення платні**. Але будьте обережними в кінці червня та на початку липня, так само як у вересні й жовтні (Ж, 07, 12); **КОХАННЯ**. На вас, очевидно, очікує сильне захоплення. І хоча із січня по березень ваші поривання залишаться без відповіді, все зміниться в другій половині року (Ж, 07, 12); Навесні 1993 року бережіть **стріл Купідона** (Ж, 95, 2); Якщо **обранець** (або обраниця) не виправдає ваші надії, то в серпні почнете реалізовувати їх поза **подружжям** (Ж, 97, 12); За вашу терплячість доля піднесе подарунок – велике **кохання** (Ж, 99, 8); **МОДА, КРАСА**. Народжені під цим знаком першими відгукуються на нове в **моді**, завжди знають, що, де і як **носити**. Перевагу віддають яскравим, соковитим **кольорам**. Особливо любляють **червоний**, рідко коли одягають речі з блідих, невиразних тонів. Не визнають в одязі «золотої» середини. Якщо, приміром, у моді міні, то навіть старші жінки перейдуть на міні. Взагалі жінкам-овенам притаманно **виділятися**. **Захоплюються** вони яскравим макіяжем та прикрасами (Ж, 92, 10).

Отже, МЖ «астрологічний прогноз», хоч і не є провідним у журнальному контенті видання «Жінка» як медіа-текст, орієнтований безпосередньо на людину, виявляє вагомий для цього журналу виразові засоби, засвідчує їх посилення в новітній час в історії цього видавни-

чого проекту. У структурі аналізованого МЖ сполучаються лексико-семантичні й синтаксичні складники, що сприяють комбінуванню в ньому репрезентативної, оцінної та маніпулятивної функцій. Вияв авторського «я» в аналізованому МЖ низький, натомість адресність виразна (дієслівні форми, аксіологічні стимулятори поведінкових цінностей повсякденно-побутової культури) й жанрово зумовлена.

Подальші дослідження можуть сприяти поглибленому теоретичному та практичному усвідомленню текстів МЖ «астрологічний прогноз» на історичному та сучасному матеріалі, зокрема в журнальних виданнях іншого соціокультурного спрямування.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. **Бахтин М. М.** Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 423 с.
2. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2003. – 1427 с.
3. **Шабат-Савка С.** Категорія комунікативної інтенції в українській мові / С. Шабат-Савка. – Чернівці : Букрек, 2014. – 412 с.
4. **Шилина А. Г.** Русскоязычный женский журнал Украины в аспекте теории текста (синергетический анализ) / А. Г. Шилина. – Симферополь : Антиква, 2012. – 280 с.
5. **Шмелева Т. В.** Модель речевого жанра / Т. В. Шмелева // Жанры речи : сб. науч. трудов / отв. ред. В. Е. Гольдин. – Саратов : Колледж, 1997. – Вып. 1. – С. 88–99.

Надійшла до редколегії 10.09.2015